

Szociológiai és Kommunikációtudomány
Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Dés Fanni Nóra

„Uniósan kerestem a bajt, mindenhova beolvadva”

Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között
című Ph.D értekezéshez

Témavezető:

Barna Róza Emília PhD, Takács Judit DSc

Budapest, 2023

Szociológiai Tanszék

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Dés Fanni Nóra

„Uniósan kerestem a bajt, mindenhova beolvadva”

Magyar nők a prostitúciós iparban a félperiféria és a centrum között

című Ph.D értekezéshez

Témavezető:

Barna Róza Emília PhD, Takács Judit DSc

© Dés Fanni Nóra

Tartalomjegyzék

I.	Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
1.1	Kutatási előzmények	4
1.2	Téma megjelölése.....	5
1.3	Kutatási kérdések	6
1.4	A disszertáció felépítése.....	6
II.	A felhasznált módszerek	7
III.	Az értekezés eredményei.....	10
3.1	Hogyan válnak áruvá a magyar nők a globális prostitúciós iparban?	10
3.2	Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban?	12
3.3	Hogyan válik láthatatlanná a globális prostitúciós iparban a nők ellen elkövetett folyamatos erőszak a társadalom számára?.....	14
3.4	Hozzájárulás a szakirodalomhoz.....	16
IV.	Főbb hivatkozások	18
5.1	Folyóiratban megjelent tanulmányok.....	24
5.2	Kötetben megjelent tanulmányok.....	25
5.3	Egyéb közlemények	25

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

1.1 Kutatási előzmények

Tíz éve, 2013-ban kezdtem el foglalkozni a prostitúcióval mint társadalmi problémával, és végeztem először segítő munkát főként magyar nőkkel, akiket a prostitúciós iparban használtak. Ez Amszterdamban a piros lámpás negyedben történt, ahol önkéntesen csatlakoztam az egyik segítő szervezet munkájához. Ezekben az években kezdte el problematizálni a magyar sajtó is a nyugat-európai szexiparban tömegesen megjelenő magyar nők helyzetét (például Valkai 2011; Wirth 2011; Bérczes 2012¹). A munkám során szép lassan vált tisztává számomra, ahogy egyre közelebb kerültem a nőkhöz, akikkel dolgoztam, és megismertem a történeteiket, az a szintű elnyomás és kiszolgáltatottság, amivel folyamatosan szembenéznak. Ezeknek az élményeknek a hatására döntöttem el, hogy szeretnék a témával és általánosan a nők elnyomásával a társadalomban mélyebben foglalkozni.

2015-ben és 2016-ban mentem el kétszer Zürichbe szakmai gyakorlatra a város egyik alacsony küszöbű szolgáltatásához – amely prostitúcióban élő nőkre fókuszált – szakmai gyakorlatra. Ekkor már tisztává vált számomra, hogy a nyugat-európai dekriminalizációs szabályozás, - azaz, az a jogi környezet, amikor szabályozott körülmények között legális a prostitúció - nem tud reagálni a magyar nők valós szükségleteire, a centrumországokban dolgozó szakemberek pedig, nagyon ritkán látják át a félperifériáról érkező nők valóságát és komplex körülményeit, amelyek miatt jelen vannak a prostitúciós iparban. Nekem ekkor már szociológusként és szociális munkásként volt szakmai tapasztalatom a magyarországi mélyszegénységről, és emiatt nemcsak azt láttam, hogy mi történik ezekkel a nőkkel a centrumországok szexiparában, hanem arról is volt tudásom, hogy honnan érkeznek a szexiparba. Emiatt vált számomra különösen fontossá, hogy kihangosítsam a magyar nők tapasztalatait a globális prostitúciós iparról; emellett, hogy megvizsgáljam, hogyan válnak

¹ Valkai, N. (2011, szeptember 23). Magyarország adja a legtöbb örömlányt Hollandiának. *Index*. <https://index.hu/bulvar/2011/09/23/magyarorszag-adja-a-legtobb-omrolanyt-hollandianak/>, Wirth, Zs. (2011, november 16). Húsz perc szex, húsz euró – magyar prostituáltak Amszterdamban. *Origo*. <https://www.origo.hu/nagyvilag/20121114-egyre-tobben-vannak-hollandiaban-a-magyar-prostituáltak-akik-emberkereskedelem-aldozatai.html>, Bérczes, T. (2012, július 14). „Hollandia legborzasztóbb utcája” Maaiké van Groenestyn a magyar prostituáltakról. *Magyar Narancs*. <https://magyarnarancs.hu/szex/hollandia-legborzasztobb-utcaja-80468>

áruvá a magyar nők a félperifériás régiókban és a centrumországokban, és mik azok a társadalmi kényszerek, amelyek meghatározzák az élményeiket a prostitúciós iparban. Ezeknek a kérdéseknek az elméleti keretében segítségemre volt az, hogy 2018-ban a Helyzet Műhely² tagja lettem, amely műhely kelet-európai pozícióból, a világrendszer-elemzés hagyományán keresztül vizsgál társadalomelméleti kérdéseket.

Emellett 2016 óta vagyok a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület aktivistája és munkatársa. A NANE Egyesület társadalmi, közösségi és egyéni szinten dolgozik azért, hogy a nők elleni erőszak áldozatainak helyzete jobb legyen az országban. Az egyesületnél eltöltött évek segítettek abban, hogy elmélyüljön a tudásom a nők elleni erőszak társadalmi alapjairól és mechanizmusairól, az áldozatok valóságáról a társadalomban és a trauma természetéről, továbbá a problémára adható releváns szakpolitikai válaszokról. Ezek a szakmai tapasztalatok mind hozzájárultak a disszertációhoz készített kutatás fókuszához, a kutatás folyamatához és végül a disszertáció megírásához is.

1.2 Téma megjelölése

A disszertációm célja, hogy rámutassak azokra az egyenlőtlen és elnyomó struktúrákra, amelyek mentén a prostitúciós iparban a félperiférián és a centrumországokban kizsákmányolják az alsóosztálybeli nőket a kapitalista világrendszerben (Wallerstein 1974). Ennek érdekében a disszertációmban és az elemzésemhez alapvetően azoknak a feminista szerzőknek a munkáit használom, akik globális keretben és a kapitalista világrendszer szintjén gondolkoznak a nők elnyomásáról, a nők elleni erőszak és prostitúciós ipar jelenségéről a társadalomban (például Mariarosa Dalla Costa, Wilma A. Dunaway, Silvia Federici, Wally Secombe és Claudia von Werlhof). A dolgozatom egyszerre értelmezi abolicionista és szocialista feminista keretben prostitúciót, elfogadja azt az állítást, miszerint a prostitúciós ipar jelensége a kapitalista patriarchátus következménye. Abból indul ki, hogy a nők strukturális elnyomásának eredménye az, hogy a társadalmi valóságban a férfiak szabadsága magában foglalja azt, hogy női testeket használjanak szexuális kielégülésre (MacKinnon 1993; von Werlhof 2007). Emellett, hogy a kapitalista világrendszer hatására a nők teste fiktív áruvá (Polányi 2004) válik, amely a férfiak számára megvásárolható a szexiparban (von Werlhof

² A Helyzet Műhely egy társadalomtudományi műhely, amely azért alakult, hogy a mai magyar helyzetet a mai magyar társadalomtudományban kevésbé jelen lévő baloldali kritikai szempontok bevonásával elemezze.

1974). Tehát amellet érvelek, hogy mind a szexipar, mind a prostitúciós ipar alapjait tekintve a patriarchális és a kapitalista társadalmi viszonyok egyaránt meghatározóak.

Emellet a kvalitatív kutatásom közvetlen célja, hogy megmutassam a félperiférián élő magyar nők valóságát és megéléseit a globális prostitúciós iparban a feminista empirizmus mentén (Skeggs 1997; E. Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A prostitúciós ipar körüli diskurzusokban a félperifériás pozíció és a félperifériáról származó nők tapasztalatai és valósága ritkán jelenik meg (Katona 2020). A feminista empirizmus célja, hogy olyan női csoportok strukturális elnyomásán alapuló élményeit tegye láthatóvá, amelyek láthatatlanok a társadalom számára (Skeggs 1997; E. Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A dolgozatommal célo az, hogy láthatóvá váljanak a magyar nők tapasztalatai a globális prostitúciós iparról.

1.3 Kutatási kérdések

Dolgozatomban a következő három kutatási kérdésen keresztül vizsgálom azt, hogy a kapitalista világrendszer milyen módon határozza meg a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők élményeit a félperiférián és centrumban:

- (1) Hogyan válnak áruvá a magyar nők a globális prostitúciós iparban?
- (2) Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban?
- (3) Hogyan válik láthatatlanná a globális prostitúciós iparban a nők ellen elkövetett folyamatos erőszak a társadalom számára?

1.4 A disszertáció felépítése

Disszertációm elméleti részében a nők elnyomásának általános mechanizmusait mutatom be a kapitalista világrendszerben, majd konkrétan a globális prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségeket. Az első elméleti fejezetben a radikális feminista és a világrendszer-elemzés feminista elméletein keresztül mutatom be a nők elnyomását, majd azon belül a nők ellen elkövetett erőszakot és a szexualitást meghatározó egyenlőtlen társadalmi struktúrákat, amelyek elengedhetetlenek a prostitúciós ipar jelenségének értelmezéséhez. A szexualitás kapcsán külön részt szentelek a szex férfiközpontúsága történeti gyökereinek, valamint a kilencvenes évektől megjelenő liberális feminista elméletekből következő szex körüli

diskurzusoknak a centrumországokban, amelyek a prostitúciós ipar keretezésében napjainkban is meghatározóak. Cáfolom a prostitúciós ipar neoliberális értelmezését, amely szerint a prostitúció során az „eladott” szex válik áruvá és bemutatom a jelenséget strukturális alapon – a patriarchátus és kapitalizmus egyenlőtlen struktúráin keresztül – megközelítő feminista szakirodalmat, amely azt támasztja alá, hogy a nők maguk válnak áruvá a prostitúciós iparban. Ezután a prostitúciós ipart meghatározó egyenlőtlenségekre fókuszálok a félperifériás régiók és a centrumországok között: a szegénység feminizálódására, a rasszizáló egyenlőtlenségekre, a migráció feminizálódására és a globális prostitúciós ipart meghatározó régiós egyenlőtlenségekre.

Az empirikus részben először azt vizsgálom, hogy a félperifériáról származó magyar nők hogyan válnak fiktív áruvá a globális prostitúciós iparban. A témát egyrészt az interjúalanyaim azon narratíváin keresztül elemzem, amelyek prostitúciós iparba való bekerülésükről szólnak, másrészt azon keresztül, hogy mit jelent számukra a prostitúciós ipar kontextusában történő szexuális aktus. A következő fejezetben egy esettanulmányon – tíz interjún és a Zürichben végzett terepmunkámon – keresztül vizsgálom azt, hogy hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban, továbbá, hogy a centrumországokban érvényben lévő dekriminalizációs szakpolitikák mennyiben tudnak válaszolni a félperifériáról érkező magyar nők valóságára és szükségleteire a prostitúciós iparban. Végül az utolsó empirikus fejezetben a prostitúciós iparban jelen lévő nők ellen elkövetett erőszakot mutatom be az interjúalanyaim narratíváin keresztül, és azt, hogy a nők ellen elkövetett erőszak az iparban, milyen mechanizmusok mentén válik láthatatlanná a társadalom számára.

II. A felhasznált módszerek

A kutatásommal elsődleges célom, hogy a globális prostitúciós iparban jelen lévő magyar nők tapasztalatait láthatóvá tegyem a feminista empirizmus keretein belül. Ennek érdekében a feminista empirizmus módszertani hagyományaira támaszkodom a disszertációmban. A feminista empirizmus célja, hogy elnyomott csoportok hangját felerősítse és hallhatóvá tegye, megmutassa azoknak a csoportoknak a valóságát, amelyek láthatatlanok maradnak a társadalom számára (Smith 2005; Lykke 2010; Naples és Gurr 2014). A feminista empirizmus

kiemeli annak fontosságát, hogy ahhoz, hogy a társadalomra vonatkozó megállapításokat tegyünk, fontos az egyének, a nők mindennapi tapasztalatait is vizsgálni (Smith 2005: 45–146), hiszen a kapitalista patriarchátus épp ezeket a tapasztalatokat rejti el a nőkhöz társított fizetetlen reprodukív munka és a nők elleni erőszak láthatatlanná tételével. A feminista empirizmus mentén az elemzésemben igyekszem a hangsúlyt alapvetően az ő perspektíváikra, narratívájukra helyezni, még ha elkerülhetetlen is, hogy a narratíváik interpretációja során alapvetően a saját értelmezésembe helyezzem őket. Skeggs (1997: 1–16) felhívja a figyelmet a kutatók azon felelősségére, hogy kihangosítsák az alsóosztálybeli nők mindennapi tapasztalatait a társadalom számára. Értelmezésében a feminista módszertan megkérdőjelezi a tudástermelés hagyományos mechanizmusait és megmutatja azokat a rejtett tudásokat, amelyek a társadalom egyenlőtlen viszonyrendszereiből fakadnak. Továbbá megmutatja a nők különböző csoportjainak valóságát, amelyek történelmileg eltérő hatalmi viszonyok között alakultak ki.

A kutatásom során huszonöt nővel készítettem félig strukturált interjút, akik vagy a múltban, vagy az interjú időpontjában is részesei voltak a prostitúciós iparnak. 2015 és 2016 között tíz interjút készítettem magyar nőkkel Zürichben, akik a város egyik, Langstrassének nevezett belvárosi utcájában árultak szexet illegálisan. 2019 és 2021 között Budapesten és menedékházakban készítettem tizenöt interjút olyan nőkkel, akik érintettek voltak a prostitúciós iparban. Emellett öt interjút készítettem olyan szakemberekkel, akik a szociális intézményekben, illetve Zürichben az interjúalanyaimmal végeztek segítő munkát. Ezeket az interjúkat az érintett nők narratíváinak kontextualizálására használom a disszertációmban.

Kétszer voltam szakmai gyakorlaton Zürichben, egyszer egy hónapig, egyszer hat hétig, egy szervezet egyik alacsonyküszöbű szolgáltatásánál, amely a prostitúcióban élő nőket célozza meg. Az interjúimat ezek alatt az időszakok alatt készítettem, 2015 nyara és 2016 ősze között. Disszertációmban empíriaként a szakmai gyakorlat alatt szerzett tereptapasztalataimat is felhasználom. Az alacsonyküszöbű szolgáltatás, ahol a gyakorlatomat végeztem, mind a három zónában jelen van Zürich városában, ahol legálisan lehet szexet árulni.

Három interjút olyan nőkkel készítettem, akik Budapesten árultak a testüket az interjú időpontjában, velük szociális intézményeken keresztül kerültem kapcsolatba, és az intézményekben készítettem el velük az interjút.

A maradék tizenkét interjút pedig olyan nőkkel készítettem, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és menedékházakban éltek. Magyarországon a menedékházak azok az intézmények, melyek a bántalmazott nőknek, illetve a szexuális célú emberkereskedelem

áldozatainak nyújtanak férőhelyet, miután kiléptek egy bántalmazó párkapcsolatból, illetve a szexiparból.³ Két titkos menedékházban készítettem interjúkat nőkkel, az egyik állami fenntartású, a másik egyházi fenntartású menedékház volt.

Az interjúalanyaim tizenkilenc és negyvenéves kor között voltak. Azok a nők, akik még benne voltak a prostitúciós iparban, inkább a korai húszas éveikben jártak, míg akikkel menedékházakban készítettem az interjút, harminc és negyven év közöttiek voltak. Az interjúalanyaim többsége mélyszegény háttérrel rendelkezett és fele arányban voltak roma és nem roma származású nők az interjúalanyaim között. Két nőnek volt alacsonyabb végzettsége, mint a nyolc általános iskolai osztály. Tizenkét interjúalanyomnak általános iskolai végzettsége volt, hat interjúalanyomnak szakmunkás képzettsége, két interjúalanyom járt szakközépiskolába. Három interjúalanyom rendelkezett gimnáziumi érettségivel, ami a legmagasabb iskolai végzettség volt a nők körében, akikkel beszéltem. Az interjúalanyaim narratíváit anonim módon interpretálom a dolgozatban, amikor a velük készített interjúkból idézek, álneveket használok. Az interjúalanyaim szóban egyeztek bele az interjúba azok elkészítése előtt. Az interjúim leiratait ATLAS. ti programmal elemeztem. A 25 interjút 78 kód alapján elemeztem, amelyek a következő témákhoz kapcsolódtak: életút, traumatikus események, erőszak, szex, prostitúciós ipar, kapcsolatok a prostitúciós iparban, kapcsolatok a prostitúciós iparon kívül, életkörülmények, lakhatás, viszonyulás Magyarországhoz, viszonyulás külföldi országokhoz, tervek a jövőre nézve.

A prostitúcióban érintett nők a nehezen elérhető populációk („hard to reach population”) körébe tartoznak a szociológiai szakirodalomban (Faugier és Sargeant 1997: 791; Benoit et al. 2005: 263). Azok a csoportok tartoznak ebbe a kategóriába, akiknek a számáról, háttéréről, életmódjáról nincsenek, vagy kevés átfogó statisztika létezik, illetve akik olyan csoporthoz tartoznak, amelyről ha a csoporttagság kiderül, fenyegető lehet számukra vagy akár büntetőjogi következményekkel is járhat. E csoportok bizalmatlanok a kívülállókkal szemben és úgy érzik, hogy sok információt nem oszthatnak meg idegenekkel, mert veszélybe kerülhetnek. A nehezen elérhető populációkhoz való hozzáférést még nehezebbé teheti az ellenséges vagy stigmatizáló társadalmi környezet (Benoit et al. 2005: 264–265).

³ A menedékházak működtetését a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (51. §), és a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet szabályozza.

III. Az értekezés eredményei

3.1 Hogyan válnak áruvá a magyar nők a globális prostitúciós iparban?

Az interjúalanyaim többsége úgy került be a szexiparba, hogy vagy a családtagjaik eladták őket vagy a partnerük, családjuk profitálható áruként használta őket. Polány (2004: 104–105) az áru fogalmát eladásra termelt javakként definiálja és a piacot az eladók és a vevők találkozásaként. Azonban kiemeli, hogy a kapitalista gazdaság minden szereplőjének van piaca és azokat a szereplőket, melyeket nem eladásra termeltek de mégis áruvá válnak, fiktív árunak nevezi (Polányi 2004: 107). A kapitalista világrendszer integrálja a patriarchális viszonyokat a tőketermelés érdekében és a társadalmi reprodukció és azon keresztül a nők is, a profittermelés érdekében vannak felhasználva (Fraser 2014: 551). A szexipar ennek a folyamatnak az egyik leképeződése. A nőket nem a piacra termelték, tehát ebben az értelemben nem nevezhetőek árunak, azonban többek között a szexiparban is áruként funkcionálnak: a szexiparban gyakran konkrétan eladják és veszik őket, vagy a patriarchális viszonyokon keresztül a férfiak tulajdonaként funkcionálnak, akik szexuális aktusokra adják el őket. Interjúalanyaim elbeszélései egyértelműen ellentmondtak a prostitúciós ipar neoliberais megközelítésének, amely a szexet keretezi áruként az iparban. Narratíváikban az jelent meg, hogy a nők teste vált áruvá az iparban, amelyből a futtatók, a családjuk vagy a partnerük profitált vagy úgy, hogy eladták őket, vagy dolgoztatták őket és a bevétel a családjuk, futtatók, partnerük megélhetését biztosította.

A prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktusok az interjúalanyaim számára rossz és nehéz élmények voltak. Az első aktus az iparban több interjúalanyom számára sokkot jelentett. Ekkor vált tisztává számukra, hogy mit jelent a prostitúciós ipar kontextusában a szexuális aktus. Ez hasonlít arra, amit Saskie Sassen (2002: 518) ír le a tanulmányában, hogy a nők gyakran akkor szembesülnek a prostitúciós ipar természetével és az iparban jelen lévő folyamatos erőszakkal, amikor bekerülnek. A következők voltak jellemző érzések, melyekről a szexuális aktusok kapcsán beszámoltak: a kihasználtság, az undor, a félelem, a piszkosság érzése és a szégyenérzet. A narratíváik során kiemelt érzések összefügghetnek azzal, hogy traumatikusak voltak számukra ezek az aktusok, illetve a prostitúciós ipar stigmái által létrejövő szégyenérzettel is küzdöttek.

A prostitúciós ipar és az erőszak elválaszthatatlansága az interjúnarratívák során a prostitúciós iparban kötött konkrét „üzletek” kapcsán is artikulálódott: onnantól kezdve, hogy

a férfiak szexuális kielégülésük érdekében nők testét vásárolják meg pénzért, nehéz volt a nőknek meghatározni, hogy az „üzleten” belül mi számít erőszaknak és mi nem. Sok nő, akivel interjút készítettem és már kiszállt a prostitúciós iparból, megfogalmazta, hogy félt az „üzletek” közben. A *dominaszex* egy olyan külön kategóriát jelentett számukra a szexuális aktusok terén, ahol a használók az aktus előtt jelezték, hogy erőszakos szexet szeretnének. Ezeket az üzleteket az interjúalanyok egyértelműen erőszakosként keretezték, azonban az, hogy az erőszak előre ki volt mondva a szexuális aktus kapcsán, adott nekik egyfajta kontrollérzetet. Ez fakadhat az ipar neoliberais megközelítéséből, amely azt sugalmazza, hogy az egyes szexuális aktusra a nők és a használók szerződést kötnek (Jeffreys 2014: 38–61; Ekman 2013 [2010]: 85–119). A *dominaszex* esetében a szerződés része az erőszak, hiszen a használó előre jelzi, hogy erőszakot szeretne elkövetni és ezért fog fizetni. Míg abban az esetben, amikor nem volt kimondva az erőszak a használó részéről, a nők bizonytalanok voltak abban, hogy a szexuális aktusok során elkövetett erőszak erőszaknak nevezhető-e. Interjúalanyaim szexhez és a férfiakhoz való viszonyát a prostitúciós ipar és az annak kontextusában megtörtént szexuális aktusok hosszú távon is meghatározták. A szex és a férfiakkal való párkapcsolatok nehézséget okoztak számukra az iparban eltöltött évek után is.

Annak ellenére, hogy az idealizált anyaság a társadalomban egy feminin szerepelvárás, amit szintén a nők elnyomása alapoz meg, úgy jelent meg az interjúalanyaim narratíváiban, mint olyan valami, ami a prostitúció ellentéte. Amelyen keresztül meg tudnak felelni a társadalom feminin elvárásainak annak ellenére, hogy részesei voltak az iparnak. A társadalom által keretezett feminin elvárások a középosztálybeli nő ideáját helyezik középpontban, amely szembeállítja egymással a nyílt szexualitást és az anyaszerepet. Ennek hatására az interjúalanyaim úgy érezték, hogy folyamatos bizonyítaniuk kell, hogy annak ellenére, hogy részesei, vagy részesei voltak a prostitúciós iparnak, jó anyák. Ezekre a mechanizmusokra gyakran a szociális ellátórendszer is rájátszott az életünkben, ami Magyarországon gyakran azt az attitűdöt közvetíti a látókörébe kerülő nők felé, amely különbséget tesz a jó és rossz anya között. Ezt az ellentétet gyakran gazdasági helyzet mentén állítja fel és az alsóosztálybeli nők felé közvetíti azt, hogy rossz anyák. Az anyaság annak ellenére, hogy gyakran kiszolgáltatottá tette őket az iparnak és segítette az árúvá válásukat, abban az időszakban is pozitívumként jelent meg az életünkben, amikor benne voltak a prostitúciós iparban. Emellett gyakran a gyerekek jelentettek motivációt az interjúalanyaim számára arra, hogy kilépjenek az iparból és felépítsenek egy új életet.

3.2 Hogyan határozza meg a patriarchális kapitalista világrendszer a félperifériáról származó, prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a félperiférián és a centrumországokban?

A transznacionális prostitúciós iparba az interjú alanyaim jellemzően úgy kerültek be, hogy a futtatók adták-vették őket egymás között. Attól függetlenül, hogy az interjúalanyaim hasonló társadalmi környezetből, de más utakon keresztül kerültek bele a prostitúciós iparba, mindannyian több helyen jártak külföldön – a többségük centrumországokban – és mindenhol mások profitáltak a testükből. Az egyetlen pozitívum, amit megfogalmaztak a külföldi munkával kapcsolatban, hogy több pénzt kerestek külföldön, azonban jellemzően ebből sem maradt meg nekik semmi. Ezenfelül a körülmények hasonlóak voltak a magyarországi körülményekhez: futtatók kontrolálták őket, bele voltak kényszerítve folyamatosan az üzletekbe és tulajdonképpen nem érzékelték, hogy egy másik országban vannak.

Zürich városa megpróbált javítani a prostitúcióban élő nők helyzetén a dekriminalizáció eszközével, új zónák kialakításával és a Strichplatz létrehozásával, ahol a nők úgy árulhatják a testüket, hogy közben biztonsági őrök és szociális munkások veszik őket körül. Azonban a Strichplatz sem tudja biztosítani azt, hogy a szegényebb régiókból érkező nők legálisan dolgozhassanak; a pénz hiánya és a pénz szüksége miatt ezek a nők sokszor nem tudnak egy évben a legálisan biztosított kilencven nap alatt elég pénzt összegyűjteni az otthoni család fenntartására, így tovább maradnak, vagy nincs elég pénzük arra, hogy kifizessék a napijegyet. A Langstrassén is illegális körülmények között virágzik a szexipar, és a rendőrök folyamatosan bírságot szednek a prostitúcióban élő nőket. A futtatók sem tűntek el a városból, csak kevésbé láthatóak, sokszor egy kávé kinevezésével, annak személyén keresztül vannak jelen. Emellett a nők a magyar származásuk miatt is úgy érzik, hogy a prostitúciós ipar hierarchiájának alján helyezkednek el, a svájciak előítéleteket társítanak hozzájuk. Ebben könnyebbséget okoz az, hogy a magyar nők támogatják egymást a városban.

A dekriminalizációs modell célja az „önkéntes” prostitúció legalizálása, valamint az emberkereskedelem áldozatait, és az ahhoz kapcsolódó szervezett bűnözés láthatóvá tétele (Kilvington, Day és Ward 2001: 82). Zürich városa 2012 környékén nyilvánvaló problémára reagált: a főként a félperifériáról, Kelet-Európából érkező nőket érintő emberkereskedelemre. 2013-ban hozták létre a Strichplatzot a városban, a három másik zónával együtt. Azonban a város azóta sem reagál a Langstrassén zajló utcai prostitúcióra: ezen a helyen a nők továbbra is illegálisan dolgoznak, kizsákmányoló munkakörülmények áldozataiként, teljesen

kiszolgáltatva a használóknak és a bordélytulajdonosoknak, miközben folyamatosan büntetik őket a város rendőrei. Szociális munkások azonban jelen vannak a Langstrassén és környékén is.

A dekriminalizációs modell nem számol a globalizációs egyenlőtlenségekkel, azzal, hogy a Kelet-Európából érkező nők milyen kiszolgáltatott helyzetből érkeznek és élnek a centrumországban. Érdemben nem tud mit kezdeni a mélyszegénységben élő nők körülményeivel, az otthon maradt futtatókkal, a kápókkal, az országban a prostitúció piacán belül is a perifériára szorult nőkkel. A modell a szabad választás kérdésével kapcsolatban azzal az implicit feltételezéssel él, hogy minden nő centrumországbeli, középosztálybeli háttérből érkezik, holott a prostitúcióban használt nők tipikusan mélyszegény körülmények közül kerülnek ki.

Von Werlhof (2007) világrendszer-elméletre épülő kritikájának értelmezésében a svájci férfiak a félperifériáról érkező nők gazdasági kiszolgáltatottságát és láthatatlan szférába szorult helyzetét használják ki szexuális vágyaik kielégítésére. Hiszen e nőknek sokszor ez az egyetlen lehetőségük, hogy fenntartsák a családjukat, ez az egyetlen reményük arra, hogy megalapozzanak egy fenntartható életet. A félperiférián élő, mélyszegény családok egyetlen tőkéje, amit a kapitalista piacon hasznosítani lehet, sokszor a női családtagok teste, amit ebben az esetben a centrumban élő férfiak hasznosítanak.

A félperifériáról érkező nők egy része illegálisan dolgozik a városban, amivel a városvezetés tisztában van, mégsem tesz elég hatékony lépéseket a jelenség megoldására. A rendőrség büntetései és a kizsákmányoló lakáspiac, mely a szexet áruló nők elszállásolására épült ki a városban, tovább nehezíti a szexet áruló nők helyzetét. A naponta fizetett magas szobaárak megfizetésére azért kényszerülnek a nők, mert máshol nem adnának ki szobákat, lakásokat nekik, tehát a lakáspiac is profitál a kiszolgáltatottságukból. Ahogyan a nők kettős kizsákmányolása is megvalósul: egyrészt a centrumországban használják a félperifériáról érkező nők testét, másrészt az ebből összegyűjtött pénzük egy részét sokszor a futtatóknak kell odaadniuk. Illetve gyakran az otthon maradt barátjukat, férjüket is eltartják a megkeresett pénzből. Tehát a női testek használatából a centrumországban és a félperiférián is a férfiak profitálnak. Mindemellett sokszor a láthatatlan munka is a centrumországokban szexet áruló nők felelősségeként van keretezve az otthon maradt családban: többszörös kizsákmányolásuk megvalósul mind a szexualitás terén, mind a láthatatlan munka tekintetében. Amikor a nők Zürichben vannak, akkor jellemzően más női családtagok gondoskodnak a gyerekeikről, az otthon maradt háztartásról. Amikor otthon vannak, akkor a háztartási munka és a gyerekek

körüli munkák elvégzése is az ő felelősségük annak ellenére, hogy sokszor ők teremtik meg a család megélhetését a testük áruba bocsátása révén.

3.3 Hogyan válik láthatatlanná a globális prostitúciós iparban a nők ellen elkövetett folyamatos erőszak a társadalom számára?

A nők, akikkel interjút készítettem, az ipar szinte minden szereplője részéről ki voltak téve az erőszak kockázatának. A hatóságokban nem volt bizalmuk és a hatóságok jellemzően nem is védtek meg őket. A védelem gyakran olyan szereplők részéről volt biztosított számukra, akik maguk is bántalmazták őket. Ezek a mechanizmusok jellemzően kitermelik a nők teljes elszigeteltségét és azt az élményt, hogy csak magukra számíthatnak, egyedül vannak. Az interjúalanyaim még ha egy-ketten nem is számoltak be arról, hogy közvetlenül erőszak áldozatai lettek volna, az erőszaktól való félelmükről és az iparban folyamatosan jelen lévő erőszakról ők is beszéltek. Az interjúk során az a narratíva is megjelent, hogy az erőszaktól való félelmet az iparban nem szabad kimutatni, a nők között van egy kimondatlan megegyezés, hogy úgy kell tenni, mintha az erőszaktól való félelem nem lenne jelen.

A prostitúciós iparban az interjú idején is benne lévő nőknek az elbeszéléseik során gyakran nehézséget okozott az erőszak események elbeszélése, rövid és sokszor érzelemmentes válaszokat adtak. Az elbeszéléseik során gyakran egy patriarchális, individualista keretű narratívájuk volt az őket ért erőszakeseményekről: gyakran megjelent a narratívák során a kontrollérzet illúziója és többi nő hibáztatása, akik áldozatai voltak erőszaknak a prostitúciós iparban. Az erőszakeseményeket úgy keretelték, hogy azok a nők, akiket erőszak ért a prostitúciós iparban, valamit rosszul csináltak. Emellett az iparba kerülés és az iparban történő események kapcsán a nők saját magukat is gyakran hibáztatják, az egyenlőtlen társadalmi struktúrát leválasztva a narratíváikról és a nők elleni erőszak jelenségéről. A prostitúciós iparból már kikerült és kiszállt nőknek sokkal inkább volt egy strukturális, társadalmi keretű narratívájuk az erőszakeseményekről, amiknek életük során és a prostitúciós iparban ki voltak téve. Az életútjukat, előzetes traumáikat integrálták a prostitúciós iparban szerzett élményeik elbeszélésebe, és az erőszakeseményeket sokkal inkább a prostitúciós iparral járó jelenséggént értelmezték, mint egyéni és az ipartól független eseményekként. Ahogyan a prostitúciós iparba kerülés kapcsán sem csak a gazdasági kényszerek jelentek meg, mint kényszerítő tényezők, hanem az életútjukban elszünetelt előzetes traumákat is integrálták a narratívájukba annak kapcsán, hogy hogyan kényszerültek bele a szexiparba.

Ezek a jelenségek a trauma természetével is párhuzamba hozhatóak: a nők elleni erőszak által okozott traumára való reakciója az egyéneknek gyakran magában foglalja az arra való törekvést, hogy a tudatukból kizárják a traumát az énképbe és a világgépbe való integrálhatatlansága miatt, még ha a traumatikus élmények kizárása nem is tud megvalósulni (Van Der Kolk 2014: 172–199). Emellett az erőszak folyamatos fenyegetésének hatására gyakran általánosan beszűkülnek a traumatizált egyének testi és érzelmi funkciói, a túlélésre korlátozódnak, mely sokszor az egyéb gondolatok és érzések elkerülésével jár. A folyamatos erőszaknak kitett és fenyegetettségben élő személyek *a gondolatok szándékos elfojtása, a bagatellizálás és az esetenkénti nyílt tagadás segítségével fokozatosan megtanulják megváltoztatni az elviselhetetlen valóságot* (Herman 2011 [1992]: 111).

Az erőszak- és traumanarratívák különbségeiben a két csoportban fontos szerepet játszik a tér- és időbeli távolság is a traumatikus eseménytől. A biztonságos tér és távolság a veszélytől megteremti a lehetőséget annak, hogy az erőszakot átélt nők érzelmileg is távolabb kerüljenek a traumatikus eseményektől sok esetben terápia, vagy más külső támogatás hatására. Az érzelmi távolság teret ad adnak, hogy a traumatizált egyén új jelentéseket társítson a traumatikus eseményhez, kontextusba tudja helyezni a történések körülményeit és megkapja a teret arra, hogy be tudja építeni egy új énképbe és a világgépbe a traumát okozó eseményeket (Herman 2011 [1992]; Hydén 2008; Van der Kolk 2014).

A trauma verbalizálhatatlansága a tökéletes vilárendszer által meghatározott egyenlőtlen társadalmi struktúrák láthatatlanná tételében is szerepet játszik: elhallgatja a nők elleni erőszak elbeszélését, a prostitúciós ipar természetét és a nők számára az iparral járó félelmet és erőszakot. A prostitúciós iparról leválasztja azokat az egyenlőtlen társadalmi struktúrákat, amik kitermelik az ipar létezését és meghatározzák annak működését. Tehát az erőszak és a trauma láthatatlan marad a prostitúciós iparban, mert a nőknek a legtöbb esetben nincs lehetősége a veszély, félelem, és az erőszak artikulálására, a veszély és a kiszolgáltatottság folyamatos jelenléte miatt. A biztonságos és támogató közegnek ezért van különösen fontos szerepe a trauma feldolgozásban (vö.: Herman 2011 [1992]). A trauma elbeszélhetetlensége a prostitúciós iparban nem független a patriarchális társadalom elvárásaitól, tehát, hogy a traumatizált személyt folyamatosan olyan benyomások érik, hogy a nők elleni erőszakhoz kapcsolódó traumákról nem lehet és szabad beszélni, illetve, ha ez mégis megtörténik, akkor az az áldozat felelősségének firtatásával, az erőszak relativizálásával jár (Platt, Barton és Freyd 2009: 185-207). Tehát a nők elleni erőszakra és traumára szerzett tapasztalatai és élményei a

prostitúciós iparban láthatatlanok maradnak, ahogyan a nők élményei általánosan láthatatlanok a tőkés vilárendszerben.

Emellett sokkal hangsúlyosabban megjelent a többi nő iránt érzett szolidaritás és „testvériség” érzése a menedékházakban tartózkodó nők esetében azok felé a nők felé, akik szintén a prostitúciós ipar áldozatai voltak. A nők közötti versengés és szolidaritás kérdése is hangsúlyos lehet az egyéni erőszak- és traumaesemények keretezésében. A nők közötti, férfiakért folytatott versengést szintén a patriarchátus egyenlőtlen struktúrái termelik ki a férfiak hatalmi pozíciója mentén, mely előírja, hogy a férfiak elvárásainak kell megfelelni (Marion-Young 1990: 39–63, Federici 2004: 133–162). Ez a versengés akadályozza azt a folyamatot, hogy a nők megosszák egymással a hasonló tapasztalataikat a társadalomban, személyesen megtapasztalják a hasonló élmények mentén a velük történt erőszakos események és traumák strukturális megalapozottságát (Herman 2011 [1992]: 19–22; Mies 2014 [1986]: 6–44).

Azonban a saját szerepem az interjúk – kutató – során arra is rámutatott, hogy az eltérő osztályhelyzet – még ha egészen biztosan a személyem is erősen befolyásolta az interjúk menetét – sok esetben nem áthidalható a közös női élmények mentén. Az osztályhelyzet olyan mértékben teheti kiszolgáltatottabbá a nőket a patriarchális erőszaknak, hogy mind az interjúalanyaim számára, mind számomra egyértelmű volt a kiszolgáltatottságunk, patriarchátusban szerzett élményeink mentén lévő különbség az interjúk során. Az utóbbi évtizedekben a nők elleni erőszakot keretező feminista mozgalom azon ága volt meghatározó, mely a szexuális célú emberkereskedelem áldozatainak problémáit is úgy keretezte, mintha a társadalmi jelenség esetében a közös női kapcsolódáson keresztül áthidalhatóak és mellékesek lehetnének az osztálykülönbségek a társadalmi probléma keretezésében. Azonban a prostitúcióba kényszerítés folyamatában meghatározó tényező a gazdasági kiszolgáltatottság, és az iparnak is az alsóosztálybeli nők teszik ki a legnagyobb szegmensét (Suchland 2015). Tehát mind a szexuális célú emberkereskedelem, mind a prostitúciós ipar vizsgálatakor fontos az osztályszempontú elemzés.

3.4 Hozzájárulás a szakirodalomhoz

A kutatásom két aspektusból is hozzájárul a prostitúciós ipart vizsgáló empirikus szakirodalomhoz. Egyrészt a szakirodalomban ritkán jelennek meg olyan kutatások, amelyek egy kelet-európai, félperifériás kontextusból vizsgálják a globális prostitúciós ipart, a félperifériáról származó nők tapasztalatait elemezve és bemutatva. Másrészt az empirikus

anyagom és a következtetésem hozzájárulnak a szakirodalomhoz abból a kontextusból is, hogy párhuzamosan elemzem és vonok le következtetéseket olyan nők elbeszéléseiből, akik már kiszálltak a prostitúciós iparból és akik még jelen vannak a prostitúciós iparban.

A disszertációm egyik fő elméleti hozzájárulása a szakirodalomhoz az, hogy az empirikus elemzéshez mind a marxista feminista, mind a radikális feminista irodalmat használom és az interjúimra támaszkodva bemutatom, hogy a két elméleti hagyomány nem áll szemben egymással. Mind a kapitalizmus, mind a patriarchátus strukturális elemzése elengedhetetlen ahhoz, hogy a nők és férfiak közötti egyenlőtlen viszonyrendszert általánosan, és a globális prostitúciós ipart és annak strukturáit értelmezni lehessen a kapitalista világrendszerben. A két elméleti megközelítés jellemzően elismeri a másik strukturális elméleti alapjait, mint amelyek szerepet játszanak a nők elnyomásában, illetve a prostitúció jelenségében, azonban a marxista feminista szakirodalomban a kapitalista társadalmi berendezkedés kritikája dominál, míg a radikális feminista irodalomban a patriarchátus kritikája. Míg a radikális feminista szakirodalom alapvetően a centrumországokra fókuszál a geopolitikai egyenlőtlenségek figyelmen kívül hagyásával, addig a marxista feminista szakirodalom elemzése a nők ellen elkövetett erőszak és a prostitúciós ipar patriarchális természetét mellőzi. Ahogy von Werlhof (2007) rámutatott, a kapitalizmus integrálja a patriarchátus egyenlőtlen strukturáit és a nők elnyomását, és az ebből következő nők ellen elkövetett erőszakot és prostitúciós ipart, felhasználja a tőkefelhalmozás érdekében. A prostitúciós ipart meghatározza a patriarchátusból fakadó nők és férfiak közötti egyenlőtlen viszonyrendszer, egyenlőtlen szexualitás és a nők elleni erőszak is, ahogyan az osztály és földrajzi egyenlőtlenségek, illetve a kapitalista iparok természete is. A nők fiktív áruvá válása (Polányi 2004) a prostitúciós ipar egyik alapja, és a nők a kapitalista társadalmi berendezkedés hatására válnak a piac szereplőivé. Disszertációm másik főbb elméleti hozzájárulása a szakirodalomhoz, hogy kevés olyan szerző van a témában, aki a prostitúciós ipart és a félperifériáról származó prostitúcióban érintett nők tapasztalatait a világrendszer-elemzés elméleti hagyományán keresztül értelmezné (ld. még: Shapkina 2014; Suchland 2015; Katona 2020).

IV. Főbb hivatkozások

- Betlen A., Hoffmann K. (2010). A prostitúció és az emberkereskedelem áldozatait segítő ellátórendszer főbb feladatai, működési elve. Betlen A., Matolcsi A. & Balogh L. (Szerk.) *Jog, Jogvédelem, Ellátás* (25–34). Magyar Női Alapítvány.
- Betlen A. (2013). Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon. Az áldozat ellátás intézményrendszere. Kutatási részbeszámoló, „Az áldozatsegítő segítője” (TÁMOP – 5.6.1.C-11/1). <https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>
- Böröcz, J. (2022). " Eurofehér" gög és" piszkosfehér" sérelemérzet: A " rassz"- Európában. *Replika*, 125, 129-150.
- Böröcz, J. (2018). *Az EU és a világ: Kritikai elemzés*. Kalligram.
- Büschi, E. (2014). Sex Work and Violence: Focusing on Managers in the Indoor Sex Industry. *Sexualities*, 17(5–6), 724–741. <https://doi.org/10.1177/1363460714531271>
- Carrigg, H. (2008). Prostitution Regimes in the Netherlands and Sweden: Their Impact on the Trafficking of Women and Children in Illicit Sex Industries. *The Monitor*, 1–14.
- Czibere I. (2012). *Nők mélyszegénységben. Személyes életvilágok és cselekvési perspektívák a mélyszegénységben élő nők mindennapjaiban*. Budapest, L'Harmattan.
- Czirfusz M., Csányi G., Éber M. Á., Gagy Á., Geröcs T., Jelinek C., Katona N., Kovai C., Nagy K., & Vigvári A. (2019). Szószedet a Fordulat 26. számához. *Fordulat*, 26, 5–27.
- Csányi, G., & Kerényi, S. (2018). A „jó anya” mítosza Magyarországon a reprodukív munka és a piac globális történetének szempontjából. *Fordulat*, 24, 134–160.
- Csányi, G., Gagy, Á., & Kerékgyártó, Á. (2018). Társadalmi reprodukció. Az élet újratermelése a kapitalizmusban. *Fordulat*, 24, 5–29.
- Csányi G. (2018). Genderrezsím és „nőpolitika” Magyarországon 2008-2018. Történeti politikai gazdaság elemzés. *Fordulat*, 26, 115–142.
- Csányi G. (2020). A szexuális forradalom politikai gazdaságtana. „Vaginális orgazmus”, pornó és homofóbia a modern világrendszerben. *Replika*, 117–118, 19–51. <https://doi.org/10.32564/117-118.2>
- Dalla Costa, M. & James, S. (1972). *Women and the Subversion of the Community*. Falling Wall Press.

- DeKeseredy, W., & Corsianos, M. (2015). *Violence against women in pornography*. Routledge.
- Diegman, M., Feller, A., Herzig, M., Kocher, U., & Kurucz, J. (2012). *Megelőzés, túlélési segítség és szociális munka a Zürichben prostitúcióban élő nők számára*. In *Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban él magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*, (21–45). Sex Educatio Alapítvány.
- Dunaway, W. A. (2012). The centrality of the household to the modern world-system. In S. J. Babones (Szerk.), *Routledge Handbook of World-System Analysis*. 164–171. New York, Routledge.
- Dunaway, W. A. (2018 [2012]). A félproletár háztartás a modern világrendszer *longue durée*-je folyamán. *Fordulat*, 24, 53–87.
- Einhorn B. (1993). Hová lett a sok nő? A nők és a nőmozgalmak Kelet-Közép-Európában. *Tér és Társadalom*, 7(1-2), 51–57.
- Ekman, K. E. (2013 [2010]). *Being and Being Bought: Prostitution, Surrogacy and the Split Self*. Spinifex Press.
- Fábián, G., Hüse, L., Szoboszlai K., Lawson, T., & Toldi, A. (2017). Hungarian female migrant sex workers: Social support and vulnerability at home and abroad. *International Social Work*. <https://doi.org/10.1177/0020872817742692>
- Farley, M. (2010 [2003]). Preface. In *Prostitution, Trafficking and Traumatic Stress* (ix–xii). Routledge.
- Farley, M., Baral, I., Kiremire, M., & Sezgin, U. (1998). Prostitution in Five Countries: Violence and Post-traumatic Stress Disorder. *Feminism & Psychology*, 8(4), 405–426. <https://doi.org/10.1177/0959353598084002>
- Farley, M., Cotton, A., Lynne, J., Zumbek, S., Spiwak, F., Reyes, M. E., Alvarez, D., & Sezgin, U. (2004). Prostitution and Trafficking in Nine Countries. *Journal of Trauma Practice*, 2(3–4), 33–74. https://doi.org/10.1300/J189v02n03_03
- Favell, A. (2008). The New Face of East–West Migration in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(5), 701–716. <https://doi.org/10.1080/13691830802105947>
- Finger, S. (2016). Sex-work and Mobility as a Coping Strategy for Marginalized Hungarian Roma Women. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 15(1), 104–128.
- Fraser, N. (2014). Can society be commodities all the way down? Post-Polanyian reflections

- on capitalist crisis. *Economy and Society*, 43(4), 541–558.
doi.org/10.1080/03085147.2014.898822
- Hancock, I. (2008). The “Gypsy” stereotype and the sexualization of Romani women. In *“Gypsies” in European literature and culture: Studies in European culture and history*. Palgrave Macmillan US, 181–191.
- Haney, L. (2002). Introduction: Conceptualizing the Welfare State. Inventing the Needy: Gender and the Politics of Welfare in Hungary, *University of California Press*, 1–22.
- Herman, J. L. (2011 [1992]). *Trauma és gyógyulás: az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig*. Háttér Kiadó.
- Isler, C. (2016). *Prostitution Policies in Switzerland and the City of Zürich: A Critical Frame Analyses of Official Documents and NGO Papers*. (Doctoral dissertation). University of Helsinki.
- Isler, C., & Jyrkinen, M. (2018). The Normalization of Prostitution in Switzerland: The Origin of Policies. *Dignity*, 3(2), Article 4.
<https://doi.org/10.23860/dignity.2018.03.02.04>
- Jeffreys, S. (1990). *Anticlimax a feminist perspective on the sexual revolution*. Women’s Press.
- Jeffreys, S. (1997). *The idea of prostitution*. Spinifex Press.
- Jeffreys, S. (2009): *The Industrial Vagina. The Political Economy of the Global Sex Trade*. Routledge.
- Katona, N. (2017). Szégyen és hallgatás. A kutató szerepe a prostitúció elbeszélésében. *Szociológiai Szemle*, 27(2), 68–87.
- Katona N. (2019). Combating trafficking of Hungarian women to Western Europe: a multi-level analysis of the international law enforcement cooperation. *Trends in Organised Crime*, 23(2), 115–142.
- Katona, N. (2020). Political Representation and Spokespersons in the Prostitution vs. Sex Work Debate. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 6(1), 139–163.
- Katona, N., & Melegh, A. (2020). Introduction. Katona, N., & Melegh, A. (Szerk.) *Towards a scarcity of care? Tensions and contradictions in transnational elderly care systems in central and eastern Europe* (9–25). Friedrich Ebert-Stiftung Budapest.
- Katona, N. (2020). Combating trafficking of Hungarian women to Western Europe: a multi-

- level analysis of the international law enforcement cooperation. *Trends in Organized Crime*, 23(2), 115–142. <https://doi.org/10.1007/s12117-019-09358-7>
- Kilvington, J., Day, S., & Ward, H. (2001). Prostitution Policy in Europe: A Time of Change? *Feminist Review*, 67(1), 78–93.
- Kligman, G., & Limoncelli, S. (2005). Trafficking Women after Socialism: From, to, and through Eastern Europe. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*, 12(1), 118–140.
- Kligman, G. (2001). On the social construction of „otherness” identifying” the Roma” in post-socialist communities. *Review of Sociology*, 7(2), 61–78. <http://dx.doi.org/10.1556/RevSoc.7.2001.2.4>
- Kóczé A. (2011). *Gender, Ethnicity and Class: Romani Women’s Political Activism and Social Struggle*. Doktori disszertáció, Central European University.
- Kóczé A. (2016). Romani women and the paradoxes of neoliberalism: Race, gender and class in the era of late capitalism in East-Central Europe. Kováts E. (Szerk.) *Solidarity in Struggle: Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe*. Friedrich Ebert-Stiftung Budapest.
- Lutz, H. (2016). Introduction: Migrant Domestic Workers in Europe. Lutz, H (Szerk.) *Migration and Domestic Work*. Routledge.
- Lykke, N. (2010). *Feminist Studies: A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing*. Routledge.
- Lynch, K. & Lyons, M. (2009): Love Labouring: Nurturing Rationalities and Relational Identities. *Affective Equality*. Lynch, K., Baker, J. & Lyons M. (Szerk.) 54–77, Palgrave Macmillan.
- MacKinnon, C. A. (1987). *Feminism unmodified: Discourses on life and law*. Harvard University Press.
- MacKinnon, C. A. (1989). Sexuality, Pornography, and Method: Pleasure Under Patriarchy. *Ethics*, 99(2), 314–346.
- MacKinnon, C. A. (1993). Prostitution and Civil Rights. *Michigan Journal of Gender & Law*, 1, 13–31.
- MacKinnon, K. (2011) Trafficking, Prostitution, and Inequality. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 46, 271–309.

- Melegh, A., Gábrriel, D., Gresits, G., & Hámos, D. (2018). Abandoned Hungarian workers and the political economy of care work in Austria. *Szociológiai Szemle*, 28(4), 61–87.
- Melegh, A. (2006). *On the East-West slope: Globalization, nationalism, racism and discourses on Eastern Europe*. Central European University Press.
- Mies, M. (2014 [1986]). *Patriarchy and accumulation on a world scale: Women in the international division of labour*. Bloomsbury Publishing.
- Outshoorn, J. (2004). Pragmatism in the Polder: changing prostitution policy in the Netherlands. *Journal of Contemporary European Studies*, 12(2), 165–176.
<https://doi.org/10.1080/1460846042000250873>
- Outshoorn, J. (2004). Introduction. Prostitution, Women's Movement and Democratic Politics. Outshoorn, J. (Szerk.) *The Politics of Prostitution. Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*, 1–21. Cambridge University Press.
- Polányi, K. (2004). *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*. Napvilág Kiadó.
- Rose, S. (1999). Naming and claiming: The integration of traumatic experience and the reconstruction of self in survivors' stories of sexual abuse. K. L. Rogers, S. Leydesdorff, & G. Dawson (Szerk.), *Trauma and life stories* (160–179). Routledge.
- Sassen, S. (2002). Women's burden: Counter-geographies of globalization and the feminization of survival. *Nordic Journal of International Law*, 71(2), 255–74.
- Sebhelyi, V. (2012). A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban. In *IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban*. Sex Educatio Alapítvány, 56–78.
- Secombe, W. (2018 [1974]): A háziasszony és munkája a kapitalizmusban. *Fordulat* (24): 31–51.
- Shapkina, N. (2014). The International Division of Reproductive Labor and Sex-Trafficking Commodity Chains. W. Dunaway (Szerk.), *Gendered Commodity Chains: Seeing Women's Work and Households in Global Production* (190–205). Stanford University Press.
- Shulman, A. K. (1980). Sex and power: Sexual bases of radical feminism. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 590–604.

- Siegel, D. (2011). Mobility of sex workers in European cities. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 18, 255–268.
- Skeggs, B. (1997). Formations of class & gender: Becoming respectable. *Formations of Class & Gender*, 1–200. Sage.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Lanham, Altamira Press.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional Ethnography: A Sociology for People*. Rowman Altamira.
- Stoler, A. L. (1995). *Race and the education of desire: Foucault's history of sexuality and the colonial order of things*. Duke University Press.
- Stoler, A. L. (2010). *Carnal knowledge and imperial power: Race and the intimate in colonial rule*. University of California Press.
- Suchland, J. (2015). *Economies of Violence: Transnational Feminism, Postsocialism and the Politics of Sex Trafficking*. Duke University Press.
- Surtees, R. (2008). Traffickers and trafficking in Southern and Eastern Europe: Considering the other side of human trafficking. *European Journal of Criminology*, 5(1), 39–68. <https://doi.org/10.1177/1477370807084224>
- Tsing, A. (2009). Supply chains and the human condition. *Rethinking Marxism*, 21(2), 148–176. <https://doi.org/10.1080/08935690902743088>
- Van der Kolk, B. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Penguin Books.
- Von Werlhof, C. (2007). No Critique of Capitalism without a Critique of Patriarchy! Why the Left is no Alternative. *Capitalism Nature Socialism*, 18(1), 13–27. <https://doi.org/10.1080/10455750601164600>
- Von Werlhof C. (1980). Notes on the Relation between Sexuality and Economy. *Review (Fernand Braudel Center)* (4)1, 33–42.
- Von Werlhof, C. (2020 [1980]): Megjegyzések a szexualitás és a gazdaság kapcsolatáról. *Replika* (117–118): 11–18.
- Walby, S. (1990): *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell Publisher.
- Wallerstein, I. (2004). World systems theory. *End of Capitalism Garner & Hancock*, 611–616.
- Wallerstein, I. (1991). The ideological tensions of capitalism: universalism versus racism and sexism. *Race, nation, class: Ambiguous identities*, 29–36.

- Wallerstein, I. (1974) The Rise and Future Demise of the World Capitalist System: Concepts for Comparative Analysis. *Comparative Studies in Society and History*, 16(4), 387–415. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0010417500007520>
- Watson, P. (1993). Eastern Europe Silent Revolution: Gender. *Sociology*, 27(3), 471–487.
- Young, I. M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton University Press.
- Zelinsky, W. (1971). The hypothesis of the mobility transition. *Geographical review*, 219–249. <https://doi.org/10.2307/213996>

V. A témakörrel kapcsolatos saját (ill. társszerzős) publikációk jegyzéke

5.1 Folyóiratban megjelent tanulmányok

- Dés, F. (2017). Street of Pleasure–Hungarian Sex for Euro. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 8(2), 131–134.
- Dés, F. (2018). „470-et adott és csak egy kicsit fojtogatott” – szegénységben élő nők a periféria és a centrum között. Prostitúcióban élő magyar nők Zürichben. *Fordulat*, 24, 187–215.
- Csányi, G., & Dés, F. (2020). A kérdezőbiztosok képzése nemi alapú erőszak tematikájú kvantitatív adatfelvételekkor. *Statisztikai Szemle*, 98(1), 34-61.
- Dés, F. (2020). A patriarchátus elbeszélhetetlensége. A távolság szerepe a prostitúciós iparban használt és a prostitúciós iparból kiszállt nők traumanarratíváiban. *Replika*, 117–118, 127–148. <https://doi.org/10.32564/117118.5>
- Csányi, G., & Dés, F. N. (2020). Bevezető: „A szex politikai gazdaságtana”. *Replika*, 117–118, 7-9. <https://doi.org/10.32564/117-118.1>
- Gregor, A., Csányi, G., & Dés, F. N. (2020). „Pest megér egy testet”: A magyarországi pornóipar a hosszú kilencvenes években mint a világgazdaságba való reintegráció egy patriarchális formája. *Replika*, 117–118, 53–91. <https://doi.org/10.32564/117-118.3>
- Dés, F. (2020). Társadalmi tünet a nők elnyomásáról: a szerhasználó nők világa. *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat*, 7(2).
- Dés, F. N. (2021). Costs of social mobility in the context of intimate partner relationships. “It is really easy to be angry at someone who is in front of me and not at the system, which produces the inequalities between us”. *Szociológiai Szemle*, 31(3), 51–73. <http://doi.org/10.51624/SZOCSZEMLE.2021.3.3>
- Csányi, G., Dés, F., & Gregor, A. (2022). Pornification as Westernization on the semi-

periphery: The history of the Hungarian ‘porn boom’ in the 1990s. *Sexualities* 0(0).
<https://doi.org/10.1177/13634607221092651>

5.2 Kötetben megjelent tanulmányok

Dés, F. (2022). 2006 Magyar nők a munkaerőpiacát megnyitó Svájc szexiparában In Varga B., & Laczó F. (szerk.) *Magyarország globális története 1869-2022*. 453–456. Corvina Kiadó.

5.3 Egyéb közlemények

Dés F. & Pósfai Zs. (2021). *Nők és lakhatás. A nők speciális szükségleteire válaszoló lakhatási megoldások*. Friedrich Ebert Stiftung.